

JULI
2021

THEMAKRANT
JONGEREN EN SCHULDEN

#8

‘Het is hun traject, niet het mijne’

Anna-Laura van Eeden is jongerschuldhelpverlener in Amsterdam. Volgens collega's kan zij toveren met jongeren. Wat is haar geheim?

Wat zie jij als verschil in de schuldhelpverlening tussen volwassenen en jongeren?

“Zonder iedereen over één kam te willen scheren, maar bij volwassenen ontstaan de schulden vaker na een life-event zoals een scheiding of verlies van een baan. En vaak kloppen ze pas laat aan, als de schulden al enorm zijn gegroeid. Bij jongeren zijn de schulden relatief lager, al zijn er ook uitzonderingen. We zijn er gelukkig door allerlei initiatieven in vroegsignalering ook eerder bij; ze zijn eerder in beeld en we kunnen sneller handelen. Ook zien we dat er bij jongeren meestal sprake is van een beperkte financiële opvoeding.”

Waarom vind jij het werk als schuldhelpverlener voor jongeren zo mooi?

“Je kunt zoveel meer doen dan alleen een oplossing bieden voor de schulden; je kunt een heel interessant traject met ze bewandelen. Weer perspectief bieden. En als je die financiële opvoeding meeneemt in je traject, kun je veel bereiken. Ze zijn nog heel leerbaar. Je moet in kleine stapjes werken, maar in het proces zie je hen dan heel grote stappen maken, verantwoordelijkheid nemen. En soms lukt het ook allemaal niet. Als er bij hen geen prioriteit is, moet je ze loslaten terwijl je weet dat ze later terug zullen komen. Dat is lastig.”

Wat is voor jou de kern?

“Verbinding maken, zorgen dat ze zich gehoord voelen. Regelmatig zijn de jongeren ‘hulpverlenersmoe’ of voelen ze zich een nummer. Ik ben meestal niet de eerste professional die ze zien en schulden zijn dan niet hun enige probleem. Maar als ik een betrouwbare partner ben met een luisterend oor, ontstaat er langzaam vertrouwen en verbinding. Pas dan gaan ze iets delen. Pas dan willen ze iets leren over financiële zelfredzaamheid. Als ze zich gehoord voelen, zijn ze eerder bereid om zelf verantwoordelijkheid te nemen. Dat is dé weg naar duurzame gedragsverandering en duurzame uitstroom.”

Anna-Laura:

“Er ontstaat intrinsieke motivatie, de meest krachtige motor.”

Jij bent fan van een gesprekstechniek die jongeren aan het stuur zet. Vertel daar eens iets over.

“Het werkt zo ongelooflijk goed, ik sta er zelf ook iedere keer van te kijken. Een collega zag mij in gesprek met een jongere en zei daarna dat het leek alsof ik kon toveren. De kern voor mij is dat je jongeren zelf aan het stuur zet. Iets adviseren of opleggen werkt namelijk niet, dat is wetenschappelijk bewezen. Ze moeten zelf ontdekken wat werkt. Ik deed hiervoor de training ‘Sturen op zelfsturing’, wat lijkt op stress sensitief werken. Het is een andere manier van communiceren. Met behulp van vragen en reflecties probeer je bij hen inzicht te creëren. In wat ze zelf willen, in hoe ze dat zelf kunnen bereiken. Ze moeten zelf tot antwoorden komen. Het is immers hún traject, niet het mijne. Soms oppert iemand dat het bijna manipulatie is, maar dat is het niet. Het is een gesprekstechniek die rekening houdt met hoe de hersenen werken. Tel daar oprechte interesse bij op en je boekt meer resultaat. Jongeren voelen zich serieus genomen, ervaren autonomie en ontdekken weer toekomstperspectief. Ze weten weer waarvoor ze in actie willen komen en formuleren zelf hun stappen. Er ontstaat intrinsieke motivatie, de meest krachtige motor. En mooi bijkomend voordeel; het maakt mijn werk ook een stuk leuker, het geeft ontzettend veel voldoening.”

Kun je een voorbeeld geven?

“Het zit al in zoiets simpels als ‘wanneer wil je een volgende afspraak’, dat geeft hen autonomie. Naast autonomie zijn betrokkenheid en competentie kernbegrippen. Ook ga ik niet zomaar iets uitleggen, maar ik vraag ‘vind je het goed als ik dit uitleg?’. Bij een ‘ja’ is er per definitie meer aandacht voor mijn verhaal dan wanneer ik zelf begin met vertellen.

Een voorbeeld: een jongere wil stoppen met budgetbeheer. Ik stel dan vragen: wat is er veranderd, wat zit je dwars? Daarna vraag ik ‘stel dat we budgetbeheer stoppen, wat is dan het gevolg voor jou’ en ‘stel dat je hiermee doorgaat, wat kan dat dan voor je betekenen?’. Hiermee help ik de jongere ontdekken welke consequenties bepaalde keuzes hebben. Vervolgens kiest hij zelf. Als ik de gevolgen had uitgelegd, had dat vooral weerstand opgeleverd, hij voelt zich namelijk al niet gehoord.”

Welke partners zijn belangrijk voor jouw werk?

“Vaak zit ik op locatie van de gemeente. Daar werk ik nauw samen met de jongerenadviseurs en de klantmanagers van Werk, Participatie en Inkomen. Met hen werk ik ook samen aan trajecten Jongeren Schuldenvrije Start. Jongeren krijgen in dit traject een saneringskrediet en kunnen extra kwijtschelding verdienen door te werken aan doelen uit hun perspectiefplan. Verder werk ik intensief samen met ketenpartners zoals jongerenwerkers, ambulante begeleiders, begeleid wonen, jobhunters en schuldeisers. Er is altijd één functionaris regiehouder zodat er overzicht blijft. En het liefst zitten we samen met de jongere aan tafel. Het is hun leven; we kunnen wel óver de jongere praten, maar we moeten vooral ook mét de jongere praten.”

HELE KETEN

“Zorgverzekeringsschulden komen zelden alleen, meestal is er meer aan de hand. Maar wij kunnen dit niet alleen. Daarom is het ook zo belangrijk om met de hele keten in gesprek te gaan”

Niki van Loon,
Zorgverzekeringslijn

Programmamanager
Schouders Eronder
JULIA DEN HARTOGH

Jongeren

Behalve programmamanager ben ik ook moeder. Onze dochter wordt binnenkort 18 en dat maakt me soms wat weemoedig. Het lijkt zo kort geleden dat ze nog een klein ukje was. En was het niet ‘gister’ dat ik zelf jongvolwassen was?

En wat een ongelofelijk lastige tijd is het nu voor jongeren. Niet alleen door de pandemie, maar ook door onze samenleving. Wat moet je veel kunnen en snappen. De verwachtingen zijn hoog, de verleidingen groot. En als je dan iets onhandig doet of ergens niet adequaat op acteert, dan kan je daar nog heel lang de gevolgen van ondervinden. Dat is al helemaal zo bij schulden. Schulden zijn zo gemaakt. Bewust of onbewust. Maar ze zijn niet zo opgelost. En zeker bij jongeren kan dit een leven levenslang ontregelen. Voorkomen van schulden en jongeren tijdig bereiken, is daarom des te urgenter. Maar in de praktijk blijkt dit lastig. Erg lastig.

In deze krant duiken we dieper in dit vraagstuk. We laten wetenschapper Michelle Achterberg aan het woord over het jongerenbrein, dat misschien nog niet ‘af’ is, maar wel perfect is ingericht voor experimenteren en ontdekken. Jurjen Lind is jeugdwerker; hij houdt de drempel om hulp te zoeken zo laag mogelijk. En Anna-Laura van Eeden kan toveren met jongeren.

Wil je nog meer weten over dit onderwerp? Bekijk dan ook [ons verslag](#) van de themadag die Schouders Eronder dit voorjaar samen met de Zorgverzekeringslijn organiseerde.

Neurowetenschapper en ontwikkelingspsycholoog Michelle Achterberg:

‘Liever autonomie geven dan zaken overnemen’

We verwachten van jongeren dat ze vanaf hun 18^e hun financiële zaken zelf regelen, terwijl het brein zich nog doorontwikkelt tot ongeveer het 25^e levensjaar. Een recept voor problemen? Neurowetenschapper en ontwikkelingspsycholoog Michelle Achterberg benadrukt liever een ander aspect. “Het probleem is niet het brein van de jongere, maar onze verwachtingen daarvan. Die moeten we bijstellen.”

Door de nog rijpende prefrontale cortex overzien jongeren minder goed de gevolgen voor de lange termijn. Een snelle beloning is aantrekkelijker. Michelle benoemt ook een beperkte impulscontrole. “Er zijn veel individuele verschillen, maar jongeren kiezen over het algemeen liever voor een snelle maar lagere beloning, dan voor een hogere beloning waar ze langer op moeten wachten.” Volwassenen kunnen dat nog wel eens als dom betitelen, maar Michelle waarschuwt voor die gedachte. “Gezien de ontwikkelingsfase van het brein is het een heel logische keuze om voor de korte termijn te gaan. En wanneer we blijven hangen in afkeuring, zullen ze zich alleen maar afzetten. Jongeren moeten nu eenmaal hun eigen weg vinden. Wij kunnen inzien dat je met een opleiding op termijn meer inkomen genereert. Maar daar betaal je nu geen schulden mee af en je koopt er nu die nieuwe mobiel niet mee.”

Vertrouwen

Om te kunnen kiezen voor een lange-termijnoplossing is vertrouwen een belangrijke factor, stelt Michelle. “Ze moeten erop vertrouwen dat die beloning op de lange termijn er daadwerkelijk komt. Maar wie zegt dat die studie straks inderdaad meer salaris oplevert? Of dat die instantie zich aan de afspraken houdt? Dat vraagt veel van iemand die nu in de problemen zit en wellicht voor zijn gevoel al een paar keer in de steek is gelaten door instanties en professionals. Dat is voor volwassenen met een uitontwikkeld brein al het geval en al helemaal voor jongeren.”

Brein werkt anders

De kennis over de bijzondere werking van het jongerenbrein raakt de afgelopen decennia breder bekend. Michelle: “Wetgeving is aangepast, professionals in de hulpverlening passen het steeds meer toe en de media besteedt er de nodige aandacht aan. Tegelijkertijd vind ik dat het soms doorschiet: alsof jongeren hun hersenen niet goed gebruiken. Dat het jongerenbrein niet af is, betekent niet dat het niet werkt. Of dat het niet doordacht te werk gaat.

“Leren omgaan met verantwoordelijkheden gaat met vallen en opstaan. Geef jongeren de kans om fouten te maken, maar zorg voor een vangnet.”

Het werkt vooral anders! Het adolescentenbrein zorgt ervoor dat een jongere precies doet wat hij moet doen: nieuwe sociale contacten aangaan, experimenteren, risico's nemen, buiten de lijntjes denken en creatief zijn. Dat is namelijk allemaal nodig om je als jong mens een plek in de maatschappij te veroveren, om jezelf te ontdekken. Ik wil dan ook benadrukken: het anders werkende jongerenbrein is géén tekortkoming van de jongere. Ik zou het eerder willen framen als een tekortkoming van wat wij als volwassenen

verwachten van jongeren. Wij moeten iets doen aan dat verwachtingspatroon. Want wat wij van ze vragen is niet per se wat zij kunnen.”

Geen vingertje

We moeten dus niet denken dat deze jongeren ‘niet-af’ zijn en ze daarom betuttelen of zaken overnemen. Maar hoe ga je dan om met jongeren die met financiële vragen komen? Michelle benadrukt dat ze wetenschapper is en het vanuit die positie lastig vindt om te zeggen hoe professionals het in de

OUTREACHEND WERKEN

“De sleutel zit ‘m echt in het outreachend werkend. Deze jongeren komen niet naar ons, wij moeten ze opzoeken. Met behulp van de CAK-lijst vond ik jongeren met wie ik in gesprek kon gaan.”

Jaouad Najih, jongerenwerker bij Opr€cht, Arnhem

dagelijkse praktijk ‘moeten’ aanpakken. “Wat ik wel durf te adviseren is om het wijzende vingertje achterwege te laten. Heb compassie, en geef aan dat je hun gedachtegang snapt. Met de kennis over het jongerenbrein kun je het ook begrijpen.”

Balans

Leren omgaan met verantwoordelijkheden gaat met vallen en opstaan. Michelle maakt de vergelijking met leren fietsen. “Dan ren je ook achter je kind aan om de grootste klappen op te vangen. Maar om te leren fietsen moet je de balans ook weleens verliezen. Je neemt dus niet het stuur over. Hetzelfde geldt voor jongeren en omgaan met financiën. Zoek de balans; bied autonomie om zelf keuzes te maken, maar blijf bereikbaar voor vragen. Geef ze de kans om fouten te maken, maar zorg voor een vangnet. Kijk daarnaast of er positieve rolmodellen zijn en breng jongeren met elkaar in contact. Ze zijn namelijk erg gevoelig voor de mening van anderen.”

Meer lezen

Wil je meer lezen over het jongerenbrein? Bekijk [hier](#) de presentatie van Michelle op de themadag. Je vindt er ook de andere presentaties van de themadag. Of check [de site van Michelle](#).

CORONA: MEER KANSENONGELIJKHEID

Michelle Achterberg doet samen met haar collega's van het SYNC-lab (Society, Youth and Neuroscience Connected) onderzoek naar de effecten van de coronamaatregelen op jongeren.

“De maatregelen zijn pittig, zeker voor jongeren die in een fase van hun leven zitten waarin juist sociale experimenten en contacten met leeftijdsgenoten zo belangrijk zijn. Ze geven aan zich zorgen te maken over de effecten op de lange termijn, bijvoorbeeld op hun carrière. Wij zien ook dat

corona de kansenongelijkheid heeft vergroot. Hoogopgeleide ouders moesten vaker thuis werken en waren daardoor meer beschikbaar voor hulp bij het thuisonderwijs. In die gezinnen is er ook vaker goede wifi, en een eigen kamer en een laptop beschikbaar. Lager opgeleiden moesten vaker op locatie werken, oudere kinderen vingen soms het thuisonderwijs voor de kleintjes op. Door tijdelijke contracten en zwartwerk is er ook meer financiële onzekerheid binnen die gezinnen.”

Jeugdwerker Jurjen Lind: 'Vertrouwen is de essentie'

Jeugd- en jongerenwerkers hebben veel lijntjes lopen in de gemeenschap, met wijkagenten, gemeentelijke instanties, sportverenigingen en scholen. En belangrijk; ze staan in direct contact met de jongeren zelf. Een belangrijke schakel in het netwerk dus. Jurjen Lind is jeugdwerker bij De Driemaster in de gemeente Kaag en Braassem.

Veel jongeren zetten hun stappen richting financiële zelfredzaamheid min of meer zelf. Als het goed is, is er een ouder of een andere volwassene om hen daarbij te helpen. Maar als die relatie is verstoord, of als die volwassene er niet is, dan is het fijn als ze ergens anders terecht kunnen. Jurjen is zo'n vraagbaak. "Ik ben natuurlijk geen financieel specialist of schuldhulpverlener, maar ik ben wél specialist in omgaan met jongeren en kreeg in mijn opleiding wel les in financiële en juridische aspecten. Daarnaast is het ook gewoon basiskennis die veel volwassenen prima in de vingers hebben. Veel vragen kan ik dan ook zelf beantwoorden, bijvoorbeeld hoe ze een studiefinanciering moeten aanvragen, of hun aangifte moeten doen. Ik neem het nooit van ze over, anders leren ze er niets van. Ik bied ze net een steuntje in de rug, help ze met een belletje of een formulier, zodat ze een positieve ervaring opdoen en met een volgend vraagstuk zelf aan de slag durven."

Vangnet

Jurjen bepleit een stevig sociaal vangnet. "We moeten met elkaar voorkomen dat jongeren financieel in de problemen komen of problemen in ieder geval vroeg signaleren. Gebruik daarbij vooral onze expertise en ons netwerk! Als jeugd- en jongerenwerkers staan we echt naast de jongeren. Letterlijk en figuurlijk. In het jeugdhonk, in het buurthuis, op straat, online op sociale media. De vertrouwensband is de essentie van ons werk, daarmee maken we de drempel om ons aan te spreken zo laag mogelijk." Volgens Jurjen zijn ook sportcoaches, ambulante hulpverleners, wijkagenten, werkgevers en bijvoorbeeld leerkrachten belangrijke partners in het signaleren van geldzorgen. "Zorg dat je

elkaar kent en dat je weet hoe de sociale kaart in elkaar steekt. Bij jongeren moet je namelijk snel kunnen schakelen."

Tandem met schuldhulpverlener

Als er schulden zijn, verwijst Jurjen door naar de gemeentelijke schuldhulpverlening. Dat lijntje is kort en als een jongere dat wil, gaat Jurjen ook mee naar een eerste afspraak. Daarna houdt hij wekelijks contact met de jongere. "Ik vraag altijd of ik informatie met de schuldhulpverlener mag delen. Meestal is dat wel het geval, die band heb ik dan al opgebouwd. Sommige jongeren hebben hun verhaal al zo vaak moeten vertellen, dat ze geen zin meer hebben om alles te delen. Of ze vinden hun verhaal niet zo bijzonder en 'vergeten' de helft. Ik ben er dan om de hiaten op te vullen of zo'n jongere aan te moedigen om wél alle noodzakelijke informatie te delen. Zo kan ik samen met de schuldhulpverlener een tandem vormen om de jongere weer op t spoor te zetten."

Focus op online

Jongeren bereiken; dat blijft de uitda-

'Bij jongeren moet je snel kunnen schakelen, zorg dus dat je de sociale kaart kent.'

ging. Jongeren die 18 worden krijgen een brief van Jurjen en zijn collega's van de Driemaster: wat minder formeel dan de brief van de gemeente en met de uitnodiging om een cadeautje te komen halen in het buurthuis. "Dat werkt. Ik ga het cadeautje ook weleens brengen. Het gaat erom dat je contact legt, de drempel verlaagt om zaken bespreekbaar te maken." Het financieel spreekuur werd alweer snel opgeheven omdat er geen jongeren kwamen. "Een leuk idee, maar beseft dat in zo'n kleine en hechte gemeenschap iedereen elkaar kent, iedereen weet in no-time dat je zo'n spreekuur bezoekt. Jammer genoeg rust daar nog steeds een taboe op. De focus ligt nu op de online leefwereld. Ik

heb een cursus gevolgd en Instagram is ons belangrijkste kanaal. We hebben als team een account, maar ik heb ook een persoonlijk account. Met regelmaat post ik berichtjes over geldzaken. Ik werk natuurlijk niet 24/7, maar ik check 's avonds nog wel even m'n telefoon. We merken dat jongeren ons weten te vinden en dat ze elkaar tippen. Een berichtje hebben ze zo getikt, dan is dat belangrijke eerste contact er."

Rolmodel

Het team van De Driemaster werkt nu samen met een groep iets oudere jongeren die ze al eerder hielpen met financiële zaken. "Ik vraag waar ze behoefte aan hebben (gehad), wat ze hebben gemist en wat er beter kan. Aan de hand van die informatie ontwikkel ik een workshop en die jongeren denken daarover mee. Wellicht gaan ze zelfs een rol spelen als ervaringsdeskundige. Mijn doel is meerledig. Natuurlijk wil ik nieuwe generaties jongeren nog beter kunnen helpen, maar ik wil ook deze jongeren in hun kracht zetten, positieve ervaringen meegeven en helpen hun talenten te ontwikkelen. Wellicht kunnen zij een rolmodel zijn voor die nieuwe generatie jongeren, of een vraagbaak. Zo hopen we het netwerk rondom jongeren weer iets groter en meer benaderbaar te maken. Zij weten precies welke obstakels en belemmeringen je tegen kunt komen als je financieel zelfstandig moet worden en hoe je daar vervolgens mee aan de slag kan. En vergeet niet dat je als professional zelf ook een rolmodel bent. Dat je door inzet een leuke baan met leuk salaris kunt krijgen."

'Het gaat erom dat je contact legt, de drempel verlaagt om zaken bespreekbaar te maken.'

INTEGRAAL AANPAKKEN
"Wees er snel bij, voorkom dat jongeren nog verder in de problemen komen. We moeten dit nu met elkaar integraal aanpakken."

Daan Hoefsmit, programmadirecteur bij het ministerie van VWS

Onderzoek Panteia jongeren en schulden

Een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt, kleine buffers en steeds meer betalingsachterstanden. Het onderzoeksrapport van Panteia naar jongeren en schulden schetst een zorgwekkend beeld. En dan zijn de gevolgen van corona nog niet eens meegenomen. Wat wel bekend is, is dat 43 procent van de jongeren

tussen de 18 en 24 jaar door corona minder is gaan werken. Zij verdienen dus minder, terwijl ze al geen grote buffer hebben.

Het rapport geeft inzicht in de aard en omvang van de schulden en betalingsachterstanden van de jongvolwassenen tussen de 18 en 27

jaar in Nederland, het type schulden en betalingsachterstanden waar zij mee te maken hebben, de redenen achter het ontstaan van de schulden en betalingsachterstanden en het gedrag ten aanzien van financiële zaken.

Meer informatie over het onderzoek vind je [hier](#).

Deze krant is gemaakt in opdracht van Schouders Eronder, een samenwerkingsverband tussen Divosa, Landelijke Cliëntenraad, NVVK, Sociaal Werk Nederland en VNG.

Hoofdredactie: Joyce van Horn (Schouders Eronder)

Redactie: Saskia Ridder (VanSas, Tekst en Communicatie)

Vormgeving: Nanda Alderlieste (noinoloi.nl)

E-mailadres redactie:

communicatie@schouderseronder.nl